

GĂTAIA

Sediul consiliului local: Gătaia, str. Carpați nr. 23, telefon: 0256/410389;

Adresă pagină internet:

<http://primariaorasgataia.ro>

Coordonate:

45°25'38" lat. N;

21°25'44" long. E;

Repere istorice:

1018 - într-un document (hrisobul, chrysobul, „bulă de aur”, „decret”) emis de împăratul bizantin **Vasile al II-lea Bulgaroctonul**, este amintită localitatea **Moraviskos** (probabil Șemlacul Mare) ca fiind locuită de vlahi (români);

sec. al XIII-lea - pentru a apăra Banatul de năvălirile tătare, regele Ungariei Béla al IV-lea ridică mai multe cetăți la Caransebeș, Lugoj și **Somlyó-Șemlacu Mare**;

-cetatea Somlyó avea importanță strategică mare, căci era ridicată pe dealul Șumig (205 metri altitudine) și domina astfel teritoriul din jur până la Vârșeț;

1270 - este atestată documentar **mănăstirea Săraca** din localitatea Șemlacu Mic, numită de călugării franciscani „**pepinieră de schismatici**” (ortodocși) care se opuneau catolicizării populației din Banat;

1323 - Gătaia este atestată documentar sub denumirea de **Gataal**;

1332 - este amintit pentru prima dată în Codicele Vaticanului (evidențele papale) numele localității Sculia în forma **Sculd, Scoruuld** sau **Scalla**;

1337 - prima atestare documentară a localității Butin (probabil **Buitoni**, locuită de cei din neamul lui **Buitu**);

-este amintită localitatea **Percos**, locuitorii Percosovei se pare că au venit de lângă Căcova (Grădinari, județul Caraș-Severin);

1343 - sunt atestate documentar localitățile Ghotal superior și Ghotal inferior, ca aparținând lui **Ladislau Omeri**, care le dăruiește surorii sale Clara;

1442 - satul Percosova apare în documente ca aparținând despoților (prinți) sârbi;

sec. al XV-lea - Șemlacu Mare are drepturi orașenești, aici ținându-se mai multe congregațiuni ale nobililor maghiari;

sec. al XV-lea - în documente emise în timpul domniei regelui Sigismund este folosit numele **Gatay** (probabil un patronimic turco-tătar, Geo-Gatay);

sec. al XVII-lea - cetatea Somlyó - Șemlac e distrusă de otomani;

1717 - așezarea Gătaia avea 23 de case;

1723-1725 - localitatea Sculia apare cu nu-

mele de **Sculla**, apoi **Szigetfalu** („Satul de pe insulă”);

1738-1738 - cetele de haiduci bănățeni conduse de căpeteniile **Sava Harambașu**, **Adam Moharu și Florea din Bocșa** se fac frați de cruce cu **Pavel Dărăbanțu** din Gătaia, se răscoală împotriva habsburgilor și atacă coloniile înființate de germani la Gătaia, Birda, Denta, Deta, Ciacova etc.

-răsculații sunt înfrânți de trupele habsburge conduse de generalul Lentulus, iar soldații ard case șiucid femei și copii;

1739 - capii răscoalei din Gătaia au fost spânzurați lângă Deta;

1778 - din ordinul împăratului **Iosif al II-lea**, mănăstirea ortodoxă Săraca este închisă, iar monahii (călugării) obligați să plece;

1779 - Gătaia trece de la județul Caraș la județul Timiș;

1794-1797 - este ridicată biserica greco-ortodoxă (sârbă), lăcaș amintit într-una din lucrările sale de scriitorul maghiar **Péterfy Jenő** (1850-1899);

1802 - apare pe hartă localitatea Șemlacu Mic, întemeiată de coloniști germani și cehi pe proprietatea lui **Vasile Osztóics**, care o cumpărase de la erariu (fisc);

înc. sec. al XIX-lea - sunt colonizate mai multe familii de slovaci;

1823 - localitatea este donată de regele Ungariei scriitorului armean maghiarizat **Gorove László** și fraților săi **Ludovic și Carol**;

-Gorove László aduce în Gătaia coloniști maghiari;

1865 - se ridică biserica romano-catolică, ctitorită de familia Gorove;

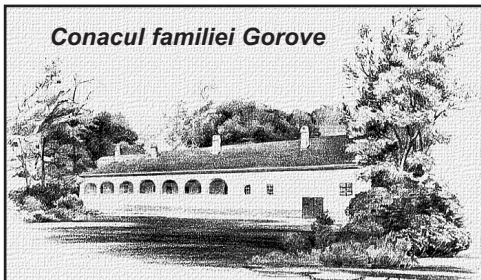
12 ianuarie 1881 - s-a născut la Gătaia **Mihail Gașpar**, protopop, ziarist, parlamentar și scriitor (d.27.11.1929)

23 februarie 1894 - s-a născut la Gătaia **János Horváth**, scriitor și ziarist, autorul volumului de poezie „Imagini în oglindă” (d.17.04.1950);

1901 - este înființată circumscripția sani-

GĂTAIA

Conacul familiei Gorove

tară de stat, cu circa 9000 de persoane arondate, medic fiind **dr. Ludovic Kardos**; **1909** - s-a născut la Gătaia **Adalbert Dezső (Deșu)**, component al lotului de fotbal al României, atacant, participant la Campionatele Mondiale din anul 1930 din Uruguay (d.6.06.1937);

1913 - un nou val de coloniști slovaci se așază la Gătaia, venit din localitățile Ostrava și Nitra;

1.12.1918 - românii din Gătaia sunt reprezentați la Marea Adunare de la Alba Iulia de cinci delegați în frunte cu tânărul preot **Mihail Gașpar**, care, pentru a înșela vigilența celor potrivnicii Unirii, a călătorit deghizat în țigănomad;

29 august 1922 - s-a născut la Gătaia **Iulian Olariu**, pictor și grafician (d.1991);

1923 - s-a născut la Gătaia **Bukovinsky János**, medic, cercetător și dascăl universitar (d.2006);

1924 - Gătaia era comună rurală, cu 3 712 locuitori și ținea de plasa Deta;

1924 - familia Gorove deținea în localitatea Gătaia 2 027 de jugăre de teren arabil, fiind cea mai înstărită din sat;

1925 - cu sprijinul prefecturii și a emigranților bănățeni din Statele Unite ale Americii este ridicată biserica ortodoxă română din Butin;

1932 - mănăstirea Săraca este cumpărată de Episcopia ortodoxă română a Caransebeșului și redevine așezământ monahal;

1935 - Gătaia este reședință de plasă;

1936 - în nordul Gății începe colonizarea unui număr de 190 de familii de moși din Apuseni și 25 de familii din satul timișan Igrış, fiind împrietărite cu câte 16 jugăre cadastrale, fiecare;

- Gătaia avea școală primară, casă națională, școală de ucenici, bibliotecă școlară, cor bărbătesc, monument al eroilor, reuniune de lectură maghiară, asociație a pompierilor voluntari, club sportiv, societate a vână-

torilor, fabrică de cărămidă, moară, fabrică de sifon, cooperativă de credit, casă de păstrare, percepție, judecătorie, secție și post de jandarmi;

-corul "Doina" din Gătaia a participat la Timișoara la serbările cântecului bănățean, avându-l ca dirijor și instructor pe **Ion Iorgu**;

12 martie 1939 - s-a născut la Gătaia **Ladislau Csizmarik**, profesor de muzică, ucis în 17 decembrie 1989 la Timișoara, **Erou Martir** al Revoluției din Decembrie 1989;

7 martie 1941 - se naște în satul Sculia **Dumitru Acea**, poet în grai bănățean;

1943 - s-a născut la Gătaia **Petru Hațegan**, asasinat pe treptele Catedralei Mitropolitane din Timișoara la 17 decembrie 1989, ars la crematoriul „Cenușa” din București. **Erou Martir** al Revoluției din Decembrie 1989;

1951 - Gătaia, reședință a raionului cu același nume, este inclusă ca un punct strategic în lanțul de fortificații anti-Tito, construindu-se în comună o cazarmă pentru trupele de ocupație sovietice;

- proiectul este abandonat în anul 1954, după ce relațiile României cu Iugoslavia au fost restabilite;

12 martie 1959 - se naște la Șemlacu Mare **Aurelia Ardelean**, vestită interpretă de muzică populară bănățeană;

1963-1966 - sub îndrumarea medicilor **Dan Arthur**, **Florin Găldău** și **Traian Lohan**, a prof. univ. dr. **Mircea Lăzărescu**, a prof. univ. dr. **Eduard Pamfil** și a conferențiarului univ. dr. **Ștefan Stössel**, s-a lucrat la reamenajarea construcțiilor cu destinație de spital;

1966 - Spitalul de Psihiatrie Gătaia este inaugurat pe locul fostei cazărmi în care, de fapt, nu au fost niciodată încartiruiți soldați;

11 iulie 1965 - se naște la Gătaia **Ladislau Böcskei**, episcop diecezan al Episcopiei Romano-Catolice de Oradea din luna aprilie a anului 2009;

1966-1969 - **dr. Dan Arthur** promovează psihoterapia și psihodrama la Spitalul de Psihiatrie Gătaia-Timiș;

26 aprilie 1968 - se naște la Gătaia poeta **Marinela Ilie**;

5.11.1976 - în prezența **Î.P.S. Nicolae**, mitropolitului Banatului, este târnosită biserica nou construită în Parohia Sculia-Colonie;

1993 - este înființată S.C. „Mobila Gătaia” S.A., cu un efectiv de peste 50 de angajați, care produce ferestre și uși din lemn exotic

GĂTAIA

cu geam termopan;

începând cu 1998 - în cimitirul ortodox din Colonie odihnește doctorul psihiatru **Radu Paul Ricman**, director al Spitalului de Psihiatrie din Gătaia între 1973 și august 1997;

2002 - se constituie **Gorove Laszlo Tarsasok Gatalja**, asociație cu scop de promovare a sportului în timpul liber;

2003 - fostul sediu al C.A.P.-ului, lăsat în paragină vreme de 13 ani, a fost complet renovat și transformat în post de jandarmi;

2004 - comuna Gătaia devine oraș, cu cinci sate aparținătoare, având 6 110 locuitori;

04. 2005 - 40 de gospodării din localitatea Sculia au fost inundate, iar populația din zonă evacuată după ce un dig de pe râul Bărzava a cedat pe o bucată de 20 de metri din cauza presiunii și a debitului foarte mare;

2005 - apare publicația „**Lumină lină**”, revistă a Parohiei ortodoxe Colonia Gătaia, redactor șef pînă în 2011 preot dr. **Valentin Bugariu**;

martie 2006 - este inaugurată Biserica „**Tabor**”, construită într-un stil arhitectonic care se apropie de cel bizantin;

iulie 2006 - la Casa Națională au fost organizate, pentru prima dată, Zilele Orașului Gătaia;

2011 - este asfaltat tronsonul de drum dintre Gătaia și satul Șemlacul Mic;

Gătaia, iarna - 2006

11.05.2011 - Uniunea Jurnaliștilor din Banatul Istoric a acordat primarului **Iosif Șargan** titlul de „Primar al anului 2010”;

2013 - este renovată școala din satul Butin, iar lângă școală a fost realizat un parc cu jocuri și construcții pentru copii pe o suprafață de 500 metri pătrați;

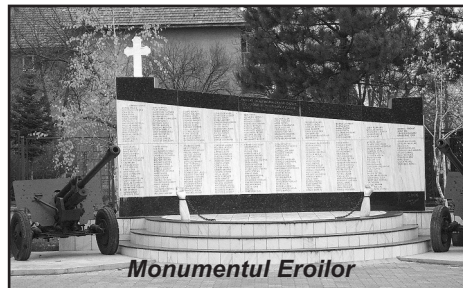
2013 - este reabilitat termic Liceul Teoretic din oraș, cu bani din bugetul local;

Populația stabilă la 1 ianuarie 2012 - total = 5 861 persoane, din care:
masculin = 2858 persoane

feminin = 3 003 persoane

Numărul locuințelor la 1 ianuarie 2013 = 2406

Sate aparținătoare: Butin (1337, Budwn), Percosova (1358, Berkez), Sculia (1334,

Monumentul Eroilor

Scalla, Scula), Șemlacu Mare (1270, Sumlo), Șemlacu Mic (1404, Kiss Somlya);

Instituții școlare: Liceul Teoretic Gătaia ;

Școli primare : Butin, Percosova, Șemlacu Mare și Șemlacu Mic; Grădinițe: Gătaia, Butin, Percosova, Sculia, Șemlacu Mare;

Instituții sanitare: Spitalul de Psihiatrie Gătaia; Dispensar medical: Gătaia; Cabinet medical: Șemlacu Mare; Farmacie umană: Gătaia; Dispensar veterinar: Gătaia; Punct farmaceutic veterinar: Gătaia;

Instituții culturale: Casa Națională Gătaia; Cămine culturale: Butin, Percosova și Șemlacu Mare; Bibliotecă orășenească (2004): Gătaia; Biblioteca Liceului Teoretic Gătaia;

Baze sportive și de agrement: Stadionul „Progresul”, Terenul de fotbal al liceului teoretic, Sală de gimnastică a liceului teoretic - Gătaia;

Biserici, mănăstiri și alte lăcașe de cult

Biserici ortodoxe române: Gătaia (1796), Sculia (1862), Percosova (1910), Butin (1925) și Șemlacu Mare (1886); Biserici romano-catolice: Gătaia (1870) și Percosova (1911); Biserici evanghelice luterane: Butin (1818) și Șemlacu Mare (1845); Biserica romano-catolică Butin; Biserica reformată Sculia; Biserici penticostale: Gătaia și Butin; Biserica baptistă Gătaia; Biserica adventistă de ziua a șaptea Gătaia; Mănăstirea „Săraca”: Șemlacu Mic (1270);

Ruga: Gătaia (de Sfintele Paști), Colonia-Gătaia (de Paștile Mici - Duminica Tomii), Șemlacu Mare (de Rusalii), Șemlacu Mic (5 august), Sculia și Percosova (15 august - Sfânta Maria Mare), Butin (21 august).

GĂTAIA

MĂNĂSTIREA SĂRACA

Este un lăcaș de călugări, având hramul „Schimbarea la Față” (6 august). Ridicată în comuna **Șemlacu Mic**, a fost atestată documentar în veacul al XIII-lea, la anul 1270, ca o mănăstire posedând o moară pe lângă „Șumig” (colina „Sumigu”). Călugării franciscani îi spuneau la începutul secolului al XIV-lea “pepiniera de schismatici”, fiind un izvor

nesecat de ortodoxie. Turcii îi dau foc pe la mijlocul secolului al XVI-lea și ară locul pe care fusese clădită mănăstirea. A fost reclădită din piatră și cărămidă de egumenul Macarie de la Tismana, reînnoită și pictată de românul George al lui Lazăr și fiii săi în anul 1730. La începutul secolului al XVIII-lea mănăstirea adăpostea o școală unde se învăța pictura de icoane, dascăli fiind călugării veniți de la Tismana, din Muntenia. Frescele pictate atunci își păstrează până azi remarcabila lor expresivitate artistică, fiind considerate cele mai valoroase de acest fel păstrate în Banatul timișean.

În anul 1778, la ordinul împăratului Iosif al II-lea, mănăstirea este închisă, iar

DASCĂLUL EROU

Csizmarik Ladislau s-a născut la Gătaia în 15 martie 1939. A fost profesor de muzică la Centrul Județean al Creației Populare Timiș (azi, Centrul de Cultură și Artă al Județului Timiș). A fost împușcat în abdomen la 17 decembrie 1989 în fața Catedralei Mitropolitane din Timișoara. Corpul său a fost incinerat pe furiș de autoritățile comuniste la București, la crematoriul „Cenușa”. La intrarea în sediul Centrului de Cultură și Artă al Județului Timiș de pe strada Emanuil Ungureanu nr. 1, o placă de marmură amintește de cel care a fost Csizmarik Ladislau, **Erou Martir**. La Gătaia, autoritățile locale au ridicat un bust al dascălului erou, realizat de sculptorul timișorean Aurel Gheorghe Ardeleanu.

cărțile, icoanele și alte obiecte de cult sunt duse la Mănăstirea Mesici de lângă Vârșeț (Banatul sârbesc). Clădirile fostei mănăstiri sunt scoase la licitație de autoritățile austriece în anul 1782 și sunt adjudecate de **Ioan Ostoici**, un funcționar bogat din Timișoara. Familia Ostoici lasă mănăstirea în paragină vreme de un veac și jumătate. Prin grija Episcopiei Caransebeșului este răs-

Biserica mănăstirii

cumpărată la anul 1935, iar mănăstirea este reactivată. Prin decret al autorităților comuniste, este desființată din nou, în anul 1959, dar va funcționa ca parohie. În anul 1963 a început restaurarea bisericii și a picturii.

În 1990 se reia viața monahală. La Mănăstirea Săraca se păstrează o bucată din scoarța stejarului de la Mambre sub a cărei coroană i-a apărut lui Avram Domnul, drept pentru care care Avram (Abraam) va înălța acolo un altar. Și tot la Mănăstirea Săraca se păstrează un deget al Mariei Egipteanca, cea care a trăit 47 de ani în pocăință și rugăciune după o tinerețe desfrânată.

GĂTAIA

ȘUMIGU - MICUL VULCAN

Șumigu este numele dat unei coline din Șemlacu Mic care reprezintă, de fapt, un vulcan stins, un con vulcanic izolat. Are altitudinea de 200 metri, fiind alcătuită din roci bazaltice, erupte în Neozoic, eră ce durează și azi. Vulcanul stins este situat pe falia Șanovița - Denta, în mijlocul câmpului Moravei, parte a câmpiei colinare a Gătaii, la rândul ei parte a Câmpiei Tisei. Ca urmare a dezagregării bazaltului s-a format pe Măgura Șumigului un sol fertil și, ca atare, localnicii au cultivat pe coastele vulcanice viță de vie de bună calitate.

Există și o legendă legată de Dealul Șumig care spune că sub colină, în urmă cu 250 de ani, pe vremea împărătesei Maria Theresia, stăpânii locului au săpat un tunel care lega așezarea de un depozit de vinuri din Vârșeț. Băștinașii au crezut că în locul respectiv a fost ascunsă o comoară, așa că au intrat în tunel, dar au murit asfixiați ca urmare a unor emanații de gaze.

Pe de altă parte, vechimea Șumigului a fost temei de laudă pentru localnici, care, atunci când erau provocați, se făleau: „**Mi-s bănațan, frace, din moși strămoși, ca și gialul ăsta, Șumigul nostru drag...**”

SPITALUL, CA REFUGIU ÎMPOTRIVA DICTATURII

Anul 1977 a fost unul de pomină pentru autoritățile comuniste ale județului Timiș. De la Spitalul din Gătaia au fugit peste graniță parte din membrii trupei rock „Phoenix”, după ce ținuseră seara un spectacol la clubul spitalului, acesta fiind ultimul lor concert în România ceaușistă. În anul următor - 1978 - așezământul spitalicesc din reședința de comună îi găzduiește pe poetul și artistul plastic **Gheorghe Bălan** și pe filozoful și eseistul **Gabriel Liiceanu**. Bălan îi prezintă lui Liiceanu un caiet

Fotodocument: 1977 - Nicu Covaci și Josef Kappl („Phoenix”) „pacienți” la Gătaia, la adăpost de culturalnicii ceaușiști, dar și de propriile stații și decibeli. În stânga, în prim plan, dr. Radu Ricman.

Biserica ortodoxă română din Șemlacu Mic

cu poezii ce l-au încântat pe filozof, care îl va ajuta pe artist să-și deschidă prima expoziție în București și să-și tipărească primul volum de poezie, cartea „Fergi”. Și tot acolo, la Gătaia, scriitorul **Ion Maxim** a scris

GĂTAIA

„Orfeu, bucuria cunoașterii”, **Thomas Kleininger** a tradus Heidegger, **Paul Caravia** a pus bazele „Dicționarului personalului ecleziastic în detenția sistemului concentraționar comunist”, iar **Petru Creția** și-a continuat studiile eminesciene. Au mai poposit la Gătaia **Constantin Noica**, compozitorul **Radu Șerban**, scriitorul **George Șerban** (unul dintre inițiatorii Proclamației de la Timișoara), scriitorii **Maria Luiza Cristescu** și **Laurențiu Cerneț**, regretații pictori **Delia Dumitrașcu** și **Nicolae Popa**.

Din anul 1998, în cimitirul ortodox din Colonia - Gătaia odihnește doctorul psihiatru **Radu Paul Ricman**, director al Spitalului de Psihiatrie din Gătaia între anii 1973 și 1997, personalitate marcantă a psihiatriei românești contemporane, cu contribuții importante în domeniul ergoterapiei și sofrologiei (tehnică de relaxare, înrudită cu hipnoza).

În 2013 îngrijirea pacienților era asigurată de 16 medici psihiatri - primari și specialiști, un medic internist, unul epidemiolog și un medic de laborator. Dr. **Muțiu Dana** era director medical iar manager economist **Cornelia Șargan**.

MIHAIL GAȘPAR

La 12 ianuarie 1881, în Gătaia, în familia preotului Gașpar s-a născut Mihail Gașpar. Studiile liceale le-a făcut la Timișoara (1892 - 1897), Becicherecu Mare (1897-1898), iar Institutul Teologic la Caransebeș (1900 - 1903). Diacon în Lugoj (1903 - 1911) și protopop în Bocșa, județul Caraș-Severin (1911-1929). Membru în Adunarea eparhială a Episcopiei Caransebeșului. Pe tărâm literar, Mihail Gașpar s-a impus îndeosebi prin romanele sale istorice. Cele mai importante romane și nuvele au apărut în foileton în ziarul „Drapelul” din Lugoj, în perioada 1908 - 1912, apoi în volum: „În vraja trecutului”, Lugoj, 1908; „Din vremuri de mărire” (roman istoric),

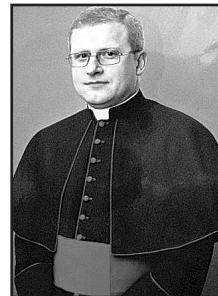
Vălenii de Munte, 1909; „**Blestem de mamă**” și „**Domnișoara Marta**” (nuvele), Arad, 1916 (reeditate la București; „**De-ale vieții...**”, Lugoj, 1919; „**Fata vornicului Oană**” (roman istoric), București, 1929. A condus ziarul „**Drapelul**” între februarie-octombrie 1918 (când directorul publicației, Valeriu Braniște, se afla închis de autoritățile austro-ungare la Seghedin) și între august 1919 și mai 1920. Între anii 1923 și 1929 editează, la Bocșa Montană, ziarul „**Drum nou**”. A trecut la cele veșnice la 27 noiembrie 1929, în Timișoara.

PREA ONORATUL
PRELAT

Ladislau Böcskei se naște în 11 iulie 1965, în Gătaia. Studiile elementare le-a absolvit în localitatea natală. După bacalaureat, a urmat Seminarul Teologic din Alba-Iulia. A fost hirotonit întru preot la 24 iunie 1990, în Timișoara. Activează o perioadă ca vicar parohial în Parohia Timișoara - Elisabetin. Episcopul Sebastian Kräuter l-a numit, în anul 1991, secretar episcopal. Începând cu 28 august 1999 a activat ca vicar general și moderator al Curiei Episcopale. La 15 ianuarie 2003, Papa Ioan Paul al II-lea i-a conferit

titlul de prelat.

Înaintea Crăciunului anului 2008, Papa Benedict al XVI-lea l-a numit pe Prea Onoratul Prelat László Böcskei, vicarul Bisericii Romano-Catolice din Timișoara, în funcția de episcop diecezan al Episcopiei Romano-Catolice de Oradea.

Consacrarea întru episcop diecezan a avut loc la data de 7 martie 2009, în Catedrala romano-catolică din Oradea.